

RAJANTAKAISEN KARJALAN KULTTUURISTA, ERITYISESTI KIRJALLISUUDESTA

(referaatti)

Pertti Virtaranta, Helsinki

Esitelmässä, joka oli tiivistelmä teoksesta "Karjalaisia kulttuurikuvia" (Weilin & Göös 1981), käsittelin seuraavia asioita.

- Neuvosto-Karjalan asukasluku v. 1980 oli 740 000, näistä kansallisuudeltaan karjalaisia 11,1 % eli 81 700 henkeä, suomalaisia 2,7 % eli 19 900 henkeä ja vepsäläisiä 0,8 % eli 5 800 henkeä (kyse on ns. äänisvepsäläisistä; osa vepsäläisistä, nim. ns. keski- ja etelävepsäläiset, ei asu Neuvosto-Karjalassa vaan Syvärin eteläpuolella Leningradin alueella).

- Neuvosto-Karjalan pääkaupungissa Petroskoissa on ollut yliopisto v:sta 1940 lähtien; se perustettiin Karjalan pedagogisen korkeakoulun pohjalta. Opiskelijamäärä on noin 6 500, joista iltaopiskelijoita ja maaseudulta käsin opiskelevia n. 1 700. Yliopistossa oli v. 1946 - 1958 pieni suomalais-ugrilainen osasto (sitä johti, enimmäkseen Leningradissa asuen, tunnettu fennougristi D. V. Bubrih). Vuonna 1958 tämä osasto lopetettiin. Vuonna 1963 perustettiin oppituoli "suomen kieli ja kirjallisuus", joka edelleen toimii. Oppilaita siihen otetaan vuosittain 25, ja opiskeluaika on viisi vuotta. Lisäksi suomea opiskelee yliopiston muissa oppituolessa ja tiedekunnissa n. 200 henkeä. Suomen kielen ja kirjallisuuden opettajia on kymmenkunta, näistä yksi on Suomesta lähetetty vaihtolehtori. Oppituolin johtajana on vuodesta 1974 toiminut inkerinsuomalaista juurta oleva dosentti Maria Mullonen.

- Varsinainen tutkimustoiminta on Neuvostoliitossa keskitetty Tiedeakatemiaan. Karjalan tiedeakatemia, perustettu 1945, on Neuvostoliiton luoteisosan suurin tutkimuskeskus. Painoaloja ovat geologia, metsätiede ja suotiede, mutta humanististakin tutkimusta harjoitetaan. Tiedeakatemian yhteydessä on Kielen, kirjallisuuden ja historian instituutti, jossa on n. 50 tieteellistä työntekijää. Laitoksessa tutkitaan kieliä (etenkin karjalaa ja vepsää, myös suomea ja lappia), Karjalan ja Inkerin kansatiedettä ja kansanrunoutta, kirjallisuutta, arkeologiaa sekä Karjalan ja Suomen historiaa. Laitoksen johtajana on ollut vuodesta 1965 historiantutkija Maria Nikolajevna Vlasova. Laitoksen tutkijoista - monet Suomessa tunnettuja - mainittakoon lappologit Georgi Martynovitš Kert ja Pekka Zaikov,

karjalan kielen tutkijat, syntyperäiset karjalaiset Grigori Nikolajevitš Makarov (kuollut 1972), Aleksandr Pavlovitš Barantsev, Vladimir Dmitrijev-
vitš Rjagojev ja Aleksandra Vasiljevna Punžina, vepsän tutkijat (v. 1970
yliopiston puolelle siirtynyt) Maria Mullonen ja syntyperäiset vepsä-
läiset Maria Zaitseva ja Nina Zaitseva, suomalais-venäläisen sanakirjan
tekijät Martti Kuusinen, Veera Ollikainen ja Irma Salo, historian tut-
kijoista aunukselaislähtöinen Aleksei Stepanovitš Žerbin, Juho Miettinen
sekä Juho Käiväräinen, kansanrunouden tutkijat Viktor Jevsejev, Eino
Kiuru ja Unelma Konkka sekä kansatieteilijät Jouko Suurhasko ja Roza
Nikolskaja, edelleen kirjallisuudentutkija Eino Karhu ja maineikas ar-
keologi, Karjalan kalliopiirrosten tutkija Ju. A. Savvatejev.

- Petroskoissa on toiminut Suomalainen teatteri eräin keskeytyksin
v:sta 1932. "Kantele"-niminen laulu- ja tanssiyhtye (toiminut v:sta
1936) on hyvin tunnettu myös Suomessa.

- Kuvaamataiteen keskus on v. 1960 perustettu taidemuseo. Neuvosto-
Karjalan taiteilijoista kenties merkittävin on Sulo Juntunen (1915 -
1980). Monet taiteilijat ovat tehneet Karjala-aiheisia töitä.

- Karjalan kirjailijaliitossa on 45 jäsentä, joista noin kolmannes on
suomeksi kirjoittavia. Esitelmässäni käsittelin vain näitä ja heistä
yksityiskohtaisemmin seuraavia:

Antti Timonen (synt. 1915 Uhtuan Luusalmessa), tunnetuin teos on laaja
romaani "Me karjalaiset" (1969).

Jaakko Rugojev (synt. 1918 Kostamuksessa) on kirjoittanut sekä runoja
(mm. "runokertoelman" nimeltä "Karjalainen tarina", ilm. 1975) että proosaa,
mm. romaanin "Ruokoranta" (1981).

Pekka Perttu (synt. 1917 Vuokkiniemessä) on ennen muuta kotiseutunsa
luonnon kuvaaja (kertomuskokoelma "Maiseman silmä" 1973) ja kansanperin-
teen tallentaja ("Väinämöisen venehen jälki" 1978).

Ortjo Stepanov (synt. 1920 Uhtuan Haikolassa) on pitkän proosan edus-
taja, pääteos Neuvostovallan alkua ja vakiintumista sekä sotavuotta 1941
käsittelevä trilogia "Kotikunnan tarina" (valmistui 1969).

Tässä mainitut Neuvosto-Karjalan karjalaiset proosakirjailijat ovat ko-
toisin Vienasta, siis pohjoisesta, jossa paikalliset murteet ovat verrat-
tain lähellä suomen kieltä. Suomen kielen käyttäminen luontuukin heille
hyvin. Kaikkien pohjoiskarjalaisten kirjailijain mieliaiheet ovat heidän
omalta kotiseudultaan. He kuvaavat sen vaiheita 1. maailmansodan aikana

ja sen jälkeen. Kuvauksissa on vankka osuus kirjailijan kuulemalla suullisella perinteellä. Paikallista murrettakin siinä viljellään, enimmäkseen kuitenkin vain repliikeissä. Muutamia teoksia on käännetty venäjäksi, jolloin niiden painokset ovat olleet suomalaiseseen laitokseen verrattuna moninkertaiset. Nämä venäjännökset ovat välittäneet venäläisille lukijoille kiintoisaa tietoa etäisen Karjalan monellekin hiukan oudoista oloista ennen ja nyt.

Nikolai Laine eli Grigori Gippijev (synt. 1920 Repolassa), Karjalan kirjailijaliiton puheenjohtaja, on julkaissut 18 runokokoelmaa, joissa on myös venäläisen (ja ukrainalaisen) runouden suomennoksia. Hän käyttää sekä perinteisiä runomittoja että vapaata mitta.

Taisto Summanen (synt. 1931 Leningradissa), inkerinsuomalaisen äidin ja suomensuomalaisen isän poika, on lyyrikko; hän on julkaissut parikymmentä runokokoelmaa ja on myös ansioitunut kääntäjänä.

Rugojevin, Laineen ja Summasen runot ovat korrektia kirjasuomea, mutta Neuvosto-Karjalassa on muuan sellainenkin henkilö, joka kirjoittaa runoja omalla karjalaisella äidinkielellään. Hän on Äänisjärvellä kalastusaluksen kapteenina työskentelevä Vladimir Brendojev (synt. 1931), kotoisin Etelä-Aunuksesta Sammatuksen kylästä. Brendojevin herkätkä runot (kokoelma "Anusrandaine" 1980) ovat saaneet suopean vastaanoton myös aunukselaiskylien rahvaan parissa, kun hän siellä on niitä itse esittänyt.

Lopuksi huomautin esitelmässäni siitä, että Neuvosto-Karjalan kirjailijoiden suomenkielistä tuotantoa tunnetaan Suomessa valitettavan huonosti. Eräillä teoksilla olisi varmasti suosiollinen lukijakunta myös Suomessa, jos näitä kirjoja heti tuoreeltaan mainostettaisiin ja esiteltäisiin esim. lehdistössä ja jos niitä olisi saatavissa samalla tavalla kuin muutakin suomenkielistä kirjallisuutta.